

12.4. Η Αγοραστική Δύναμη του Κράτους ως Μοχλός Πράσινης Αλλαγής

(Strategic Analysis: The State's Purchasing Power as a Lever for Green Change)

Σελίδα 1: Η Διάγνωση του Προβλήματος και η Προτεινόμενη Λύση

1. Συνοπτική Αξιολόγηση

Η δέσμευση του ΚΟΣΜΟΥ για την αύξηση του ποσοστού των **Βιώσιμων Δημόσιων Συμβάσεων** από κάτω από 5% σε πάνω από 50% είναι μια από τις πιο "έξυπνες", χαμηλού κόστους και υψηλού αντικτύπου πολιτικές του προγράμματος. Η στρατηγική είναι ρυθμιστική και στοχεύει στη ριζική αλλαγή της προμηθευτικής κουλτούρας του δημοσίου, θεσπίζοντας **υποχρεωτικά "πράσινα" κριτήρια** σε όλες τις μεγάλες συμβάσεις. Το γεγονός ότι η πολιτική έχει **μηδενικό άμεσο δημοσιονομικό κόστος** και υλοποιείται μέσω της αρμόδιας Ενιαίας Αρχής Δημοσίων Συμβάσεων την καθιστά εξαιρετικά αποτελεσματική. Πρόκειται για έναν "σιωπηλό γίγαντα" της πράσινης μετάβασης, που αξιοποιεί την τεράστια αγοραστική δύναμη του κράτους για να διαμορφώσει την αγορά.

2. Η Στρατηγική Σημασία των Βιώσιμων Δημόσιων Συμβάσεων

Παραδοσιακά, το ελληνικό δημόσιο προμηθεύεται αγαθά και υπηρεσίες με σχεδόν αποκλειστικό κριτήριο τη χαμηλότερη τιμή. Αυτή η πρακτική, αν και φαίνεται οικονομική, έχει τεράστιες κρυφές συνέπειες.

- **Η Τεράστια Αγοραστική Δύναμη του Δημοσίου:** Το κράτος (κεντρική κυβέρνηση, δήμοι, νοσοκομεία, δημόσιοι οργανισμοί) είναι ο μεγαλύτερος μεμονωμένος αγοραστής αγαθών και υπηρεσιών στην οικονομία. Οι αποφάσεις του για το τι αγοράζει—από υπολογιστές και οχήματα μέχρι υπηρεσίες καθαρισμού και τρόφιμα—έχουν τη δύναμη να διαμορφώσουν ολόκληρους κλάδους της αγοράς. Μέχρι σήμερα, αυτή η δύναμη ασκείται χωρίς στρατηγική, συχνά επιβραβεύοντας προϊόντα χαμηλής ποιότητας και περιβαλλοντικά επιβαρυντικά.
- **Δημιουργία Αγοράς για Πράσινα Προϊόντα:** Για πολλές καινοτόμες, πράσινες τεχνολογίες και προϊόντα (π.χ. δομικά υλικά από ανακυκλωμένες πρώτες ύλες, καθαριστικά χωρίς χημικά), το μεγαλύτερο εμπόδιο είναι η έλλειψη μιας αρχικής, μεγάλης αγοράς που θα δικαιολογήσει την επένδυση στην παραγωγή τους. Δημιουργώντας μια τεράστια και εγγυημένη ζήτηση μέσω των δημοσίων συμβάσεων, το κράτος μπορεί από μόνο του να δημιουργήσει αυτή την αγορά, δίνοντας το κίνητρο στις ιδιωτικές επιχειρήσεις να επενδύσουν και να καινοτομήσουν προς μια βιώσιμη κατεύθυνση.
- **Η Αρχή του "Κράτους-Παραδείγματος":** Ένα κράτος που ζητά από τους πολίτες και τις επιχειρήσεις να γίνουν πιο "πράσινοι" και βιώσιμοι, δεν μπορεί το ίδιο να λειτουργεί με μη βιώσιμο τρόπο. Η υιοθέτηση πράσινων κριτηρίων στις δημόσιες προμήθειες είναι ζήτημα αξιοπιστίας και ηθικής συνέπειας. Το κράτος πρέπει πρώτο να κάνει πράξη αυτό που κηρύττει.

3. Αποδομώντας την Προτεινόμενη Λύση του ΚΟΣΜΟΥ

Η στρατηγική του ΚΟΣΜΟΥ είναι σαφής, υποχρεωτική και πολυκριτηριακή:

- **Από την Ευχή στην Υποχρέωση ("Υποχρεωτικά 'πράσινα' κριτήρια"):** Το κλειδί της πολιτικής είναι η λέξη "υποχρεωτικά". Μετατρέπει τις προαιρετικές κατευθυντήριες γραμμές σε δεσμευτικό νομικό κανόνα για όλους τους δημόσιους φορείς. Ο πλειοδότης σε έναν διαγωνισμό δεν θα είναι πλέον απλώς ο φθηνότερος, αλλά αυτός που προσφέρει την οικονομικά πιο συμφέρουσα προσφορά με βάση και τα πράσινα κριτήρια.
- **Τα Κριτήρια της Βιωσιμότητας:** Η πολιτική ορίζει τρεις κατηγορίες κριτηρίων:
 1. **Ενέργεια:** Προμήθεια εξοπλισμού (π.χ. υπολογιστές, κλιματιστικά) με την υψηλότερη ενεργειακή απόδοση, αγορά ηλεκτρικών οχημάτων για τον δημόσιο στόλο.
 2. **Ανακυκλωσιμότητα:** Προτίμηση σε προϊόντα που περιέχουν υψηλό ποσοστό ανακυκλωμένων υλικών και που είναι σχεδιασμένα ώστε να μπορούν να ανακυκλωθούν εύκολα στο τέλος της ζωής τους.
 3. **Διάρκεια ζωής:** Αυτό είναι κρίσιμο. Μετατοπίζει την έμφαση από το κόστος αγοράς στο **συνολικό κόστος κύκλου ζωής** (Total Cost of Ownership). Ένα προϊόν που είναι ελαφρώς ακριβότερο στην αγορά αλλά διαρκεί διπλάσια χρόνια και καταναλώνει λιγότερη ενέργεια, είναι στην πραγματικότητα πολύ πιο φθηνό για τον φορολογούμενο μακροπρόθεσμα.
- **Το Κατώφλι Εφαρμογής ("...άνω των €100.000"):** Η θέσπιση ενός ορίου διασφαλίζει ότι η πολιτική θα εστιάσει στις συμβάσεις με τον μεγαλύτερο οικονομικό και περιβαλλοντικό αντίκτυπο, αποφεύγοντας την επιβολή υπερβολικού διοικητικού βάρους στις πολύ μικρές, καθημερινές προμήθειες.

Σελίδα 2: Υλοποίηση, Ρίσκα και Πολιτική Επικοινωνία

4. Ανάλυση Στρατηγικής Υλοποίησης και Χρηματοδότησης

- **Φορείς Υλοποίησης:** Η ανάθεση της κύριας ευθύνης στην **Ενιαία Αρχή Δημοσίων Συμβάσεων (ΕΑΑΔΗΣΥ)** του **Υπουργείου Ανάπτυξης** είναι η θεσμικά ορθή επιλογή, καθώς η Αρχή αυτή είναι υπεύθυνη για τη θέσπιση των κανόνων και την εποπτεία όλων των δημοσίων διαγωνισμών. Ο ρόλος της **Μονάδας Υλοποίησης ΣΒΑ** ως επόπτη διασφαλίζει ότι τα κριτήρια που θα τεθούν θα είναι ευθυγραμμισμένα με τους συνολικούς στόχους βιώσιμης ανάπτυξης.
- **Χρηματοδοτικό Μοντέλο:** Η πολιτική έχει **μηδενικό άμεσο δημοσιονομικό κόστος**, καθώς πρόκειται για μια ρυθμιστική παρέμβαση. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι, ενώ δεν απαιτείται νέος προϋπολογισμός, ενδέχεται να υπάρξει μια μικρή αύξηση στο αρχικό κόστος αγοράς ορισμένων αγαθών. Αυτή η αύξηση, ωστόσο, αναμένεται να υπεραντισταθμιστεί από το χαμηλότερο λειτουργικό κόστος (π.χ. λιγότερη κατανάλωση ενέργειας) και τη μεγαλύτερη διάρκεια ζωής των προϊόντων.

5. Πιθανά Ρίσκα και Στρατηγικές Αντιμετώπισης

1. **Ρίσκο Διοικητικής Πολυπλοκότητας και Έλλειψης Τεχνογνωσίας:** Οι υπάλληλοι των δημοσίων υπηρεσιών που διενεργούν τους διαγωνισμούς μπορεί να μην διαθέτουν την

τεχνική γνώση για να θέσουν και να αξιολογήσουν τα "πράσινα" κριτήρια για μια μεγάλη γκάμα προϊόντων.

- ο **Αντιμετώπιση:** Η ΕΑΑΔΗΣΥ πρέπει να αναπτύξει σαφή, τυποποιημένα και εύχρηστα "πράσινα" κριτήρια για τις κυριότερες κατηγορίες προϊόντων (οχήματα, πληροφορική, κατασκευές), αξιοποιώντας τα ήδη υπάρχοντα κριτήρια Green Public Procurement (GPP) της ΕΕ. Είναι επίσης απαραίτητη η εντατική εκπαίδευση των υπαλλήλων.
- 2. **Ρίσκο Περιορισμού του Ανταγωνισμού και "Greenwashing":** Εάν τα πράσινα κριτήρια είναι υπερβολικά αυστηρά ή εξειδικευμένα, μπορεί να περιορίσουν τον αριθμό των επιλέξιμων προμηθευτών. Υπάρχει επίσης ο κίνδυνος οι εταιρείες να προβαίνουν σε ψευδείς "πράσινους" ισχυρισμούς (greenwashing).
 - ο **Αντιμετώπιση:** Τα κριτήρια πρέπει να βασίζονται σε ανοιχτά, διεθνή πρότυπα και να απαιτούν αξιόπιστες πιστοποιήσεις από τρίτους φορείς (π.χ. οικολογικά σήματα) για την αποφυγή του greenwashing.
- 3. **Ρίσκο Αντίδρασης από τους Υφιστάμενους Προμηθευτές:** Οι εταιρείες που σήμερα προμηθεύουν το δημόσιο με φθηνότερα, μη βιώσιμα προϊόντα θα αντιδράσουν έντονα σε αυτούς τους νέους κανόνες.
 - ο **Αντιμετώπιση:** Η πολιτική πρέπει να εφαρμοστεί σταδιακά, με σαφές χρονοδιάγραμμα, ώστε να δοθεί στην αγορά ο απαραίτητος χρόνος για να προσαρμοστεί και να αναπτύξει τα κατάλληλα προϊόντα.

6. Πολιτική Επικοινωνία & Αφήγημα

- **"Το Κράτος Δείχνει τον Δρόμο":** Το κεντρικό μήνυμα είναι αυτό της ηγεσίας μέσω του παραδείγματος. "Δεν μπορούμε να ζητάμε από τους πολίτες και τις επιχειρήσεις να γίνουν πιο βιώσιμοι, εάν το ίδιο το κράτος δεν αποτελεί το πρώτο και καλύτερο παράδειγμα. Χρησιμοποιούμε τη δύναμη του δημοσίου χρήματος για να χτίσουμε την πράσινη αγορά του μέλλοντος."
- **"Αγοράζουμε Έξυπνα, Εξοικονομούμε Περισσότερα":** Αυτό το αφήγημα αντιμετωπίζει το επιχείρημα του υψηλότερου αρχικού κόστους, εστιάζοντας στη μακροπρόθεσμη αξία. "Αλλάζουμε τον τρόπο που ψωνίζει το κράτος. Δεν θα αγοράζουμε πλέον το φθηνότερο προϊόν που χαλάει σε έναν χρόνο. Θα επενδύουμε σε ποιοτικά, ενεργειακά αποδοτικά προϊόντα που διαρκούν περισσότερο και έχουν χαμηλότερο κόστος λειτουργίας, εξοικονομώντας τα χρήματα των φορολογουμένων μακροπρόθεσμα."
- **"Κάθε Ευρώ του Φορολογούμενου, μια Ψήφος για τη Βιωσιμότητα":** Συνδέει τις δημόσιες δαπάνες με τις ευρύτερες αξίες του προγράμματος. "Διασφαλίζουμε ότι κάθε ευρώ του δημοσίου χρήματος θα δαπανάται με τρόπο που στηρίζει την ελληνική παραγωγή, προστατεύει το περιβάλλον μας και χτίζει ένα βιώσιμο μέλλον."

7. Συμπέρασμα

Η πολιτική για τις βιώσιμες δημόσιες συμβάσεις είναι ένα από τα πιο ισχυρά και ταυτόχρονα λιγότερο δαπανηρά εργαλεία για την προώθηση της πράσινης μετάβασης. Αξιοποιώντας την

τεράστια αγοραστική δύναμη του κράτους, μπορεί να δημιουργήσει αγορές για πράσινα προϊόντα, να δώσει κίνητρα για καινοτομία στον ιδιωτικό τομέα και να εξοικονομήσει δημόσιους πόρους μακροπρόθεσμα. Οι κύριες προκλήσεις είναι διοικητικές—η οικοδόμηση της απαραίτητης τεχνογνωσίας εντός του συστήματος δημοσίων προμηθειών—αλλά τα πιθανά οφέλη είναι τεράστια.